

Nr 600.

Av herr Flyg, om viss ändring i lagen om tillsyn över stiftelser.

Staten bevakar omyndigas ekonomiska intressen t. ex. genom förmyndare och överförmyndare. Stats- och andra revisorer, domstolar, J. K. och J. O. m. fl. hålla hand över att allt går rätt till. Enligt lag av 24 maj 1929 om tillsyn å stiftelser etc. föreligger plikt att inför landshövdingens- (resp. överståthållare-) ämbetet anmäla förekomsten av donationer — ett stadgande som tydligtvis föranletts av önskemålet att efterlevnaden av testamentsvillkoren skulle kontrolleras. Från nämnda skyldighet har emellertid i denna stadga undantagits bland annat sådana stiftelser, som förvaltas av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar. Och varken där eller i annan förordning ges någon föreskrift om huruvida sådana institutioner ha skyldighet att anmäla donationer, till vem i så fall sådan anmälan bör ingivas eller vem det åligger att kontrollera ifrågavarande testamentsbestämmelsers efterlevnad.

Rörande föreliggande övervakningsskyldighet samt rörande tolkningen av och luckor i gällande föreskrifter på området ha förfrågningar gjorts hos ett flertal ämbetsmän och jurister. Deras svar ha präglats endast av den likheten, att de alla är olika. Den ena menar att Kungl. Maj:t äger övervakningsskyldighet, eftersom Kungl. Maj:t befriat t. ex. överståthållareämbetet från att mottaga anmälningar från just sådana högskolor, vilkas statuter stadfästas av Kungl. Maj:t. Den andre anser, att landshövdingar och överståthållare kunna utöva kontrollen även om det icke är dem ålagt. Den tredje håller före att ifrågavarande akademis revisorer äro skyldiga att för styrelsen påpeka eventuella missförhållanden samt, om ej rättelse omedelbart sker, anmäla försummelserna å högre ort eller (och) hos donators släktingar. Den fjärde rekommenderar processuellt förfarande från de sistnämndas sida, vare sig dessa ämna eller icke ämna själva försöka erhålla någon del av donationsbeloppet.

Det är tydligtvis nödvändigt att statsmakten låter utan vidare anmälningar kontrollera efterlevnaden av hänsofnas yttersta vilja, även om dessa visat sitt förtroende och gett sina gåvor åt sådana högskolor etc., vilkas statuter äro gillade av Kungl. Maj:t. Ja, det vore viktigare där än i andra fall, ty det gäller där vanligen ideella värden. Att värna dessa är minst lika viktigt som att tillgodose ekonomiska intressen. Ingen tid har råd att låta offervillighet och initiativ hos de förras idealistiska representanter slås ned eller avmattas — något som tyvärr kan bli följderna om efterlevnaden av nobla föregångares dispositioner icke kontrolleras.

Det bör kanske nämnas att närmaste anledningen till föreliggande hemställan är den behandling som Olov Eneroths testamentariska disposition erhållit vid Stockholms högskola. Denna har åtminstone sex år senare än vad Eneroths gåvobrev tydligt föreskrivit skridit till åtgärder för tillsättande av Eneroths professur. Genom att ränta lagts till ränta har på så sätt cirka 150.000 kronor extra erhållits. I en intervju i Stockholms-Tidningen har högskolans rektor professor Tunberg yttrat, att detta extra belopp vore det bra att ha för inrättande av en institution, om en sådan skulle bli behövlig. Men testamentet talar enbart om professur och att denna skall besättas så fort fondens medel räcka till avlöning åt en sådan.

Det är svårt att finna annat än att högskolan genom nämnda förfarande kan premiera sig själv med cirka 150.000 kronor för att hon ej följt gåvobrevets i denna punkt tydliga föreskrift. Detta är icke det enda märkliga i Enerothsfrågans behandling i högskolan. (Här talas blott om vad donator med absolut tydlighet föreskrivit.) Det vore av värde att veta om innebörden av följande påstående kan få anses vara förenligt med lagens anda i ett kultursamhälle; just ifråga om Eneroths testamente skrev en professor 1928: »Ingen myndighet i landet kan hindra Stockholms högskola att göra vad den vill, ej ens J. K. . . . Jag har talat med regeringen, och ehuru denna är alldeles på det klara med högskolans tendenser, kan den ej ingripa».

Det sagda synes vara nog dels såsom exempel på otydligheten och osäkerhetstillståndet på gebitet, dels såsom stöd för *krav på lagändring* och sådana andra åtgärder, som behövas för att en persons offervillighet skall bli kvitterad med efterlevnad av hans gåvobrevs föreskrifter och det vare sig det gäller sådana testamentstagande institutioner, vilkas statuter äro granskade av Kungl. Maj:t, eller det gäller t. ex. läroanstalter, vilka förr erhållit vissa donationer som sedan efter hand blivit dem fränhända.

I anslutning till det ovan sagda hemställas,

att riksdagen behagade hos regeringen begära sådan snar ändring i lagen av 24 maj 1929 att även de där nämnda stiftelserna etc. icke befrias från anmälningsplikt rörande donationer samt att länsstyrelserna böra förpliktigas kontrollera huru dylika stiftelser uppfylla donationsvillkoren.

Stockholm den 23 januari 1936.

Nils Flyg.